

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОДЕЛІ НАГЛЯДУ ЗА ФІНАНСОВИМ СЕКТОРОМ І СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

КОЗЛОВ В. І.

УДК 336.71.078.3

Козлов В. І. Взаємозв'язок моделі нагляду за фінансовим сектором і стабільності банківської системи

У статті, з використанням інструментарію статистичних методів, зроблено спробу кількісного аналізу впливу структури органів нагляду за фінансовим сектором на стабільність розвитку банківської системи. Розглянуто переваги та недоліки основних моделей нагляду за фінансовим сектором. Здійснено аналіз впливу кожної з них на стабільність банківської системи, окремо для країн із високим, середнім і низьким рівнем доходів. Оскільки в рамках кожної моделі функції нагляду за фінансовим сектором можуть бути покладені на різні установи, здійснено аналіз доцільності участі в нагляді різних комбінацій наглядових органів. Для розрахунків використано дані про моделі нагляду 203 країн світу. Для визначення впливу різних підходів до організації нагляду було досліджено коливання показника, який характеризує стабільність банківської системи, за періоди часу з 2006 по 2007 рр. і з 2007 по 2009 рр. у країнах з різним рівнем розвитку економіки та різними моделями нагляду за фінансовим сектором. У результаті проведеного дослідження визначено, що доцільно покласти функції нагляду за фінансовим сектором на центральний банк як єдиного регулятора чи на окремий спеціалізований орган, але за умови обов'язкової участі в процесі нагляду за банківським сектором центрального банку.

Ключові слова: модель нагляду, мегарегулятор, модель «двох вершин», секторна модель.

Рис.: 2. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 8.

Козлов Владислав Ігорович – аспірант, кафедра менеджменту банківської діяльності, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: kozlov@kneu.edu.ua

УДК 336.71.078.3

UDC 336.71.078.3

Козлов В. И. Взаимосвязь модели надзора за финансовым сектором и стабильности банковской системы

В статье, с использованием инструментария статистических методов, сделана попытка количественного анализа влияния структуры органов надзора за финансовым сектором на стабильность развития банковской системы. Рассмотрены преимущества и недостатки основных моделей надзора за финансовым сектором. Сделан анализ влияния каждой из них на стабильность развития банковской системы отдельно для стран с высоким, средним и низким уровнем доходов. Поскольку в рамках каждой модели функции надзора за финансовым сектором могут быть возложены на разные организации, проведен анализ целесообразности участия в процессе надзора разных комбинаций надзорных органов. Для расчетов использованы данные о моделях надзора 203 стран мира. Для определения влияния разных подходов к организации надзора были исследованы колебания показателя, характеризующего устойчивость банковской системы, за периоды с 2006 по 2007 гг. и с 2007 по 2009 гг. в государствах с разным уровнем экономического развития и разными моделями надзора за финансовым сектором. В результате проведенного исследования определено, что наиболее рациональным является возложение функций надзорного органа на центральный банк, выступающий в качестве мегарегулятора, или на специально созданную организацию, но обязательно при участии центрального банка в процессе надзора за банковским сектором.

Ключевые слова: модель надзора, мегарегулятор, модель «двух вершин», секторная модель.

Рис.: 2. **Табл.:** 5. **Библ.:** 8.

Козлов Владислав Игоревич – аспирант, кафедра менеджмента банковской деятельности, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: kozlov@kneu.edu.ua

Kozlov V. I. Interconnection of the Model of Supervision Over the Financial Sector and Stability of the Banking System

The article uses instruments of statistical methods to make an effort of quantitative analysis of influence of the structure of the bodies of supervision over the financial sector upon stability of development of the banking system. It considers advantages and shortcomings of the main models of supervision over the financial sector. It conducts analysis of influence of each of them upon stability of development of the banking system separately for countries with high, middle and low level of income. Since within each model the functions of supervision over the financial sector could be given to different organisations, the article conducts analysis of expediency of participation of different combinations of supervisory bodies in the process of supervision. While making calculations the article uses data about supervision models from 203 countries of the world. In order to identify influence of different approaches to organisation of supervision, the article studies fluctuations of the indicator that characterises stability of the banking system for the periods from 2006 to 2007 and from 2007 to 2009 in the states with different levels of economic development and different models of supervision over the financial sector. It was identified during the conducted study that the most rational is to give functions of the supervisory body to the central bank, which plays the role of the mega-regulator, or to an ad hoc organisation but with mandatory participation of the central bank in the process of supervision over the banking sphere.

Key words: supervision model, mega-regulator, "two-peak" model, sector model.

Pic.: 2. **Tabl.:** 5. **Bibl.:** 8.

Kozlov Vladislav I. – Postgraduate Student, Department of Banking Management, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: kozlov@kneu.edu.ua

На стабільність банківської системи впливає велика кількість факторів, одним з яких є інституційна структура побудови нагляду за фінансовим сектором. Протягом останнього десятиліття проявляється тенденція до трансформації моделі нагляду. Так, широкого розповсюдження набула ідея переходу від секторної моделі нагляду до моделей, які передбача-

ють більш високий ступінь централізації наглядової діяльності. Прикладом країн, що здійснили такі реформи, можуть бути: Австрія, Бельгія, Німеччина, Фінляндія, Ірландія, Чеська Республіка, Словачька Республіка, Естонія, Латвія, Мальта, Угорщина, Польща, Колумбія, Казахстан, Корея, Японія та інші. Більшу частину заходів щодо здійснення реформ було проведено ще до початку фінан-

сової кризи в 2007 р. Це дає підстави для сумнівів відносно доцільності злиття функцій і повноважень різних органів нагляду. У зв'язку з цим виникає необхідність не лише якісного, але і кількісного обґрунтування доцільності таких заходів, в тому числі і для України. Спробу такого обґрунтування зроблено в даному дослідженні.

Вплив різних моделей нагляду за фінансовим сектором на стабільність розвитку банківської системи досліджують як українські, так і зарубіжні науковці, такі як Г. Р. Балянт, М. П. Гойванюк, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова, М. Ф. Пуховкіна, Дж. Р. Барс, Ч. Гудхарт, М. Чіхак та інші.

На практиці сформувалося декілька моделей будови системи нагляду за фінансовими установами в країні. Історично першою була так звана секторна модель, яка передбачає розподіл повноважень з нагляду за різними секторами фінансової системи між декількома наглядовими органами. Крім названої, існують ще моделі «двох вершин» та єдиного органу нагляду (мегарегулятора).

Модель «двох вершин» передбачає існування двох суб'єктів нагляду, які реалізують наглядові функції стосовно всіх суб'єктів фінансової системи (банків, страхових компаній, тощо), але функції нагляду у кожного регулятора свої. Один орган відповідає за стійкість фінансових установ, а другий захищає інтереси інвесторів та споживачів [1, с. 180].

Третій підхід поєднує виконання всіх функцій нагляду за всіма установами на фінансовому ринку, у межах одного наглядового органу. Деякі країни використовують змішані моделі, в яких одна установа здійснює нагляд за декількома секторами економіки, а інша – тільки за одним. [2, с. 193]

Різні автори (Джуччі, Гудхарт, Балянт та ін.) виділяють перелік переваг і недоліків кожної інституційної моделі нагляду в країні, які доцільно згрупувати в *табл. 1*.

Існує велика кількість способів організації нагляду в рамках наведених моделей, і кожна країна, як правило, має власну унікальну модель, близьку до однієї з трьох основних. Це ускладнює задачу статистичного обґрунтування переваг тієї чи іншої моделі та призводить до необхідності абстрагування від ряду ознак, притаманних унікальним моделям нагляду кожної країни.

З метою визначення характеру впливу описаних моделей нагляду на стійкість банківського сектора країни було використано матеріали Світового банку, представлені результатами опитування центральних банків 143 країн, проведеного в 2007 р., напередодні фінансової кризи. До країн, де існує модель єдиного наглядового органу, було віднесено ті, які підтвердили існування органу, відповідального за нагляд за всіма фінансовими організаціями і такого, що здійснює нагляд за всіма видами діяльності, які дозволено здійснювати комерційним банкам. Також було вибрано країни, які згадуються в науковій літературі як такі, що використовують модель «двох вершин».

Таблиця 1

Переваги і недоліки основних моделей нагляду за фінансовим сектором

Модель	Переваги	Недоліки
Секторна	Нагляд за діяльністю різних секторів фінансової системи з урахуванням їх специфіки	Складність досягнення узгодженості діяльності наглядових органів; – імовірність виникнення конфліктів між наглядовими органами; – ускладненість нагляду за фінансовими конгломератами
Двох вершин	Збереження за центральним банком (якщо він залучений до процесу нагляду) його історично сформованих функцій; – відсутність імовірності приділення недостатньої уваги одній з цілей (макроекономічної стабільності та захисту прав споживачів) [3, с. 11]; – можливість ведення нагляду за діяльністю фінансових конгломератів; – посилення відповідальності; – врахування універсалізації діяльності фінансових посередників	Часткове дублювання функцій; – імовірність виникнення конфліктів між наглядовими органами; – збільшення витрат учасників ринку; [3, с. 13]
Єдиний регулятор	Можливість ведення нагляду за діяльністю фінансових конгломератів; – економія від масштабу; – посилення відповідальності; [4, с. 3]; – гнучкість; – врахування універсалізації діяльності фінансових посередників [5, с. 7]	Складність балансування між різними цілями; – від'ємна економія від масштабу; – можлива неспроможність проводити адекватну диференціацію між різними інституціями, за якими здійснюється нагляд; – небезпека зростання корумпованості наглядового органу; – наявність альтернативних схем налагодження взаємодії між наглядовими органами без дорогих реформ [6, с. 23]

Для визначення стану банківської системи було використано Z-оцінку, яка часто використовується в дослідженнях. Популярність цього показника пояснюється тим, що він характеризується простотою розрахунку та достатньо високою точністю отриманої оцінки ризику банкрутства банків. Z-оцінка розраховується як:

$$Z = \frac{RoA + \frac{E}{A}}{\sigma_{RoA}},$$

де RoA – рентабельність активів банків, E – обсяг власного капіталу банків, A – обсяг активів, σ_{RoA} – стандартне відхилення рентабельності активів банків [7].

Для розрахунків використано значення для 203 країн, опубліковані на сайті Світового банку [8].

Для оцінки значущості відхилення середнього значення Z-оцінки в різних підвибірках застосовано непараметричний статистичний тест Манна – Уїтні, оскільки дані в підвибірках часто розподілені не за нормальним законом, що виключає можливість використання тесту Стюдента. У результаті тестів отримано значення імовірності того, що дві підвибірки мають однакові статистичні характеристики. Враховуючи те, що на стійкість банківської системи, крім моделі нагляду, впливає велика кількість інших, більш значущих факторів, імовірність нижче 0,2 вважається значимою. Порівняння було здійснено між країнами, які використовують одну з моделей нагляду та країнами, які її не використовують. Розрахунки зроблено як для абсолютних значень Z-оцінки, так і для темпів приросту за періоди з 2006 по 2007 рр. і з 2007 по 2009 рр. Це дозволяє оцінити як вплив моделі нагляду на стійкість банківської системи на окремий момент часу, так і на її динаміку.

З метою врахування відмінностей економічних систем різних країн усю вибірку розбито на три частини: країни з високим рівнем доходів, країни із середнім рівнем доходів і країни з низьким рівнем доходів. Оскільки рівень доходів населення відображає рівень ефективності функціонування економіки країни,

такий розподіл дозволяє достатньо точно розділити країни за ступенем їх економічного розвитку. Це викликано тим, що країни кожної з підгруп характеризуються різним рівнем стійкості банківської системи, і це може бути причиною викривлення результатів розрахунків. Це підтверджує наведена нижче діаграма, на якій відображено середнє значення Z-оцінки у відповідній групі країн за 2007 та 2009 рр. (рис. 1).

Результати проведених розрахунків з метою визначення характеру впливу на стійкість банківської системи моделі єдиного наглядового органу, наведено в табл. 2.

Аналіз інформації дає підстави для того, щоб стверджувати, що країни, які використовують модель єдиного органу нагляду, мають в умовах стабільної фінансової системи нижче значення Z-оцінки, ніж країни з іншими моделями нагляду. Тим не менш, необхідно враховувати, що обидва значення є достатньо високими і свідчать про низький ризик банкрутства банків. Пояснення причин цієї відмінності потребує проведення додаткових досліджень, які виходять за рамки предмету вивчення даної статті.

Необхідно відмітити, що темпи приросту Z-оцінки в рік початку фінансової кризи в країнах з єдиним наглядовим органом були вищими, ніж в іншій підвибірці. Це може свідчити про більшу стійкість їх банківських систем до кризових явищ і позитивну роль єдиного органу нагляду в її забезпеченні.

Динаміка Z-оцінки в період кризи, з 2007 по 2009 роки не залежить від моделі нагляду, що говорить про незначну роль моделі нагляду в забезпеченні швидкого відновлення нормального функціонування банківської системи.

Порівнюючи динаміку та абсолютні значення Z-оцінки країн, які використовують модель «двох вершин», не було виявлено значимих розбіжностей між ними та іншою частиною вибірки. Це дає підстави для того, щоб стверджувати, що ефективність даної моделі нагляду не відрізняється від інших, які діють в країнах з розвинутою економікою.

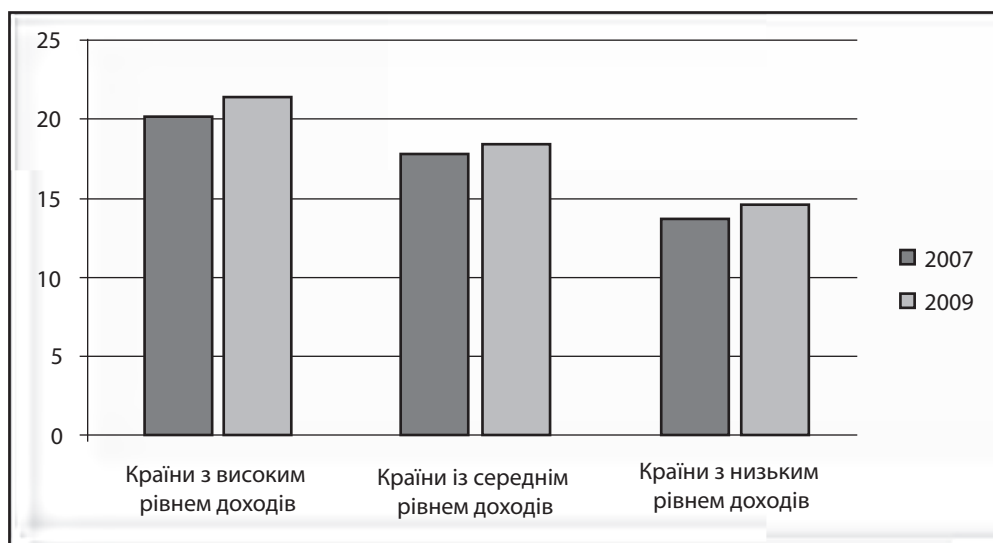

Рис. 1. Середні значення Z-оцінки для різних груп країн

Дослідження впливу наявності єдиного наглядового органу на стійкість банківської системи

Група країн	p-level	Середнє	
		Єдиний орган нагляду	Інші моделі нагляду
		2007/2006	
Країни з високим рівнем доходів	0,199	-0,14%	-5,86%
Країни з середнім рівнем доходів	0,033	4,53%	-1,38%
	2009/2007		
Країни з високим рівнем доходів	0,929	3,47%	2,67%
Країни з середнім рівнем доходів	0,777	1,67%	2,49%
		Абсолютні значення 2006 р.	
Країни з високим рівнем доходів	0,177	17,89	23,52
Країни з середнім рівнем доходів	0,153	13,71	18,65

У рамках однієї моделі нагляду в ньому можуть брати участь різні органи. Вивчення доцільності участі різних установ в нагляді за банками та ефективності їх взаємодії є важливим для аналізу та розробки моделі нагляду за фінансовим сектором. З метою проведення такого аналізу було виділено чотири групи країн відповідно до різних комбінацій органів банківського нагляду (табл. 3).

Таблиця 3

Групи країн залежно від складу органів нагляду за банківським сектором

Наглядовий орган	Номер групи			
	1	2	3	4
Центральний банк	*	*	*	
Єдиний наглядовий орган		*		*
Декілька органів нагляду			*	

Темними прямокутниками відмічено задіяні органи нагляду.

Розрахунки проведено окремо для кожної частини вибірки, залежно від рівня економічного розвитку країн. Так, результати статистичних тестів, проведених для темпів приросту Z-показника в період 2006 – 2007 рр., для країн з розвинутою економікою наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Результати статистичних тестів для країн з розвинутою економікою

Номер групи	G1	G2	G3	Середнє
G1	*			-0,012492
G2	0,85	*		0,066837
G3	0,026	0,11	*	-0,1516613
G4	0,19	0,1	0,31	-0,0715182

Наведені дані демонструють, що ризик банкрутства банків у країнах третьої та четвертої груп зростає швидше, ніж у двох попередніх, що підкріплено достатньо низькими значеннями імовірностей, отриманими в результаті тесту. Отже, розподіл функцій нагляду за бан-

ківським сектором між центральним банком та іншими органами нагляду (за виключенням мегарегулятора) є небажаним. Імовірно, ефективність нагляду в цьому випадку знижується в результаті недостатнього рівня узгодженості дій між наглядовими органами, недоліків системи обміну інформацією між ними, можливих конфліктів інтересів чи конкуренції наглядових органів. Існування великої кількості організацій, що беруть участь в нагляді, потребує складної нормативної бази із раціональним і чітко окресленим розподілом повноважень, цілей та відповідальності кожної з них, а також – порядку їх взаємодії і обміну інформацією. Її відсутність може значно знизити ефективність нагляду.

Також негативно впливає на стійкість банківської системи відсутність участі центрального банку в наглядовому процесі. Так, у четвертій групі, дегляд за банками здійснює виключно єдиний орган нагляду, середнє значення темпів приросту Z-оцінки також значно нижче, ніж у першій та другій групах.

Результати аналогічних розрахунків, проведених для країн із середнім рівнем доходів, не дають можливості зробити науково обґрунтовані висновки, а відсутність залежностей в цій частині вибірки ймовірно зумовлена тим, що до неї входять різні за характеристиками фінансової системи країни.

Тим не менш, описані закономірності підтверджуються і в результаті розрахунків, проведених для країн з низькими доходами. Так, наведені дані (табл. 5) свідчать про значне зниження стійкості банківських систем, в якихгляд здійснює єдиний орган нагляду, без участі центрального банку.

Таблиця 5

Результати статистичних тестів для країн з низьким рівнем доходів

Номер групи	G1	G2	G3	Середнє
G1	*			0,025045
G2	0,630303	*		-0,01168
G3	*	*	*	
G4	0,015220	0,145455	*	-0,1096

Результати дослідження впливу складу органів нагляду на стійкість банківської системи узагальнено за допомогою діаграми (рис. 2).

Діаграма показує, що незалежно від групи країн за рівнем доходів населення перша та друга групи за складом наглядових органів зазнали меншого зниження стійкості банківської системи на початку фінансової кризи.

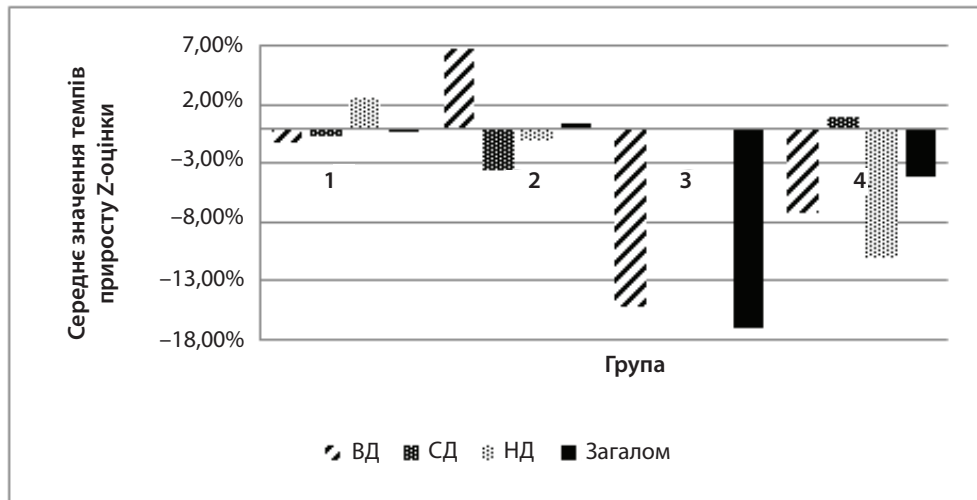

Рис. 2. Середні значення темпів приросту Z-оцінки в період з 2006 по 2007 рр.

Розрахунки для періоду з 2007 по 2009 рр. та абсолютних значень показали відсутність статистично значимої залежності між стійкістю банківської системи та складом органів нагляду. Це дозволяє зробити висновки про те, що даний фактор впливає, переважно, на чутливість банківської системи до потрясінь, у той час, як швидкість відновлення її характеристик залежить від інших факторів.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволяють зробити висновки, що найбільш стійкими виявилися банківські системи, нагляд за якими здійснювався центральним банком як єдиним наглядовим органом чи у взаємодії із відокремленим єдиним наглядовим органом. У той самий час поділ функцій нагляду між центральним банком і декількома окремими органами нагляду чи виключення центрального банку з процесу нагляду негативно впливають на стійкість банківської системи.

Виходячи з цього, зрозуміло, що Україна повинна поступово реформувати систему нагляду за фінансовим сектором шляхом концентрації наглядових функцій в межах єдиного органу нагляду, у ролі якого може виступати як НБУ, так і інша структура, але за умови активного залучення до процесу нагляду за банківською системою НБУ. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Лук'янець О. В. Реформування фінансового регулювання та нагляду для забезпечення стійкості фінансової системи України / О. В. Лук'янець // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2011. – 382 с.

2. Masciandro D. Regulating The Regulators: The Changing Face Of Financial Supervision Architectures Before And After The Crisis / D. Masciandro, M. Quintyn// European Company Law, Volume 6, Issue 5, 2009 – 240 p.

3. Goodhart, C. A. E. The Organizational Structure of Banking Supervision / C. A. E. Goodhart // Economic Notes, Financial Stability Institute, Bank for International Settlements, Basel, 2002 – 32 p.

4. Джуччі Р. Нагляд за діяльністю у фінансовому секторі України: чи допоможе об'єднання наглядових органів? консультативна робота / Джуччі Р., Герасим Г. Лакмунд І. / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Німецька Консультативна Група при Уряді України, Київ, 2005. – 9 с.

5. Barth, James R., et al. A Cross-Country Analysis of the Bank Supervisory Framework and Bank Performance / James R. Barth, et al. // Economic and Policy Analysis Working Paper – U.S. Department of the Treasury, Office of the Comptroller of the Currency, 2002. – 61 p.

6. Балянт Г. Р. Сучасні тенденції у сфері банківського регулювання / Р. Г. Балянт // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: Щорічник. – Випуск 16 / За заг. ред. М. В. Лазаровича. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 336 с.

7. Thorsten Beck and Asli Demirgüç-Kunt Financial Institutions and Markets Across Countries and over Time: Data and Analysis: World Bank Policy Research Working Paper, No. 4943, 2009. – 40 p.

8. Сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: siteresources.worldbank.org

Рецензент – Примостка Л. О., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту банківської діяльності Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана

REFERENCES

Baliant, R. H. "Suchasni tendentsii u sferi bankivskoho reguliuvannia" [Current trends in banking regulation]. *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie*, no. 16 (2011).

Beck, T., and Demirg, A. "Kunt Financial Institutions and Markets Across Countries and over Time". *World Bank Policy Research Working Paper*, no. 4943 (2009).

Dzhuchchi, R., Herasym, H., and Lakhmund, I. *Nahliad za diialnistiu u finansovomu sektori Ukrainy: chy dopomozhe ob'iednannia nahliadovykh orhaniv?* [Supervision of the financial sector of Ukraine: Would an integrated supervisor?]. Kyiv: Instytut ekonomichnykh doslidzen ta politychnykh konsultatsii; Nimetska Konsultatyvna Hrupa pry Uriadi Ukrainy, 2005.

E. Goodhart, C. A. *The Organizational Structure of Banking Supervision*. Basel: Financial Stability Institute; Bank for International Settlements, 2002.

James, R. Barth "A Cross-Country Analysis of the Bank Supervisory Framework and Bank Performance". *Economic and Policy Analysis Working Paper* (2002).

Luk'ianets, O. V. "Reformuvannia finansovoho rehuliuvan-
nia ta nahliadu dlia zabezpechennia stiikosti finansovoi systemy Ukrainy" [Reform of financial regulation and supervision to ensure the stability of the financial system of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy* (2011): 382.

Masciandro, D., and Quintyn, M. "Regulating The Regulators: The Changing Face Of Financial Supervision Architectures Before And After The Crisis". *European Company Law*, vol. 6, no. 5 (2009).

Sait Svitovoho banku. siteresources.worldbank.org

УДК 334.75

КОМЕРЦІЙНА КОНЦЕСІЯ ТА СУМІЖНІ ДОГОВОРИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

ЦЕСЛІВ А. С.

УДК 334.75

Цеслів А. С. Комерційна концесія та суміжні договори: порівняльний аспект

Франчайзинг вважається однією з найефективніших форм організації бізнесу у світі, проте, в українському законодавстві не існує такого поняття. Натомість використовується термін «комерційна концесія». У науковій літературі немає єдиної думки щодо відповідності цих цивільно-правових угод. Тому метою статті є виявлення рівня співвідношення понять франчайзинг і комерційна концесія, а також порівняння таких угод із суміжними договорами. У статті детально проаналізовані терміни «франчайзинг» і «комерційна концесія», розглянуто основні законодавчі документи, які регламентують даний вид цивільно-правових відносин і виділено фактори, що гальмують розвиток таких відносин. Встановлено, що в українському законодавстві ці терміни є рівнозначними. Також було виділено основні компоненти, на яких базується франчайзинг, це: передача комерційного досвіду та (або) прав на користування об'єктами інтелектуальної власності; двосторонність відносин; юридична, фінансова та адміністративна самостійність сторін; платність; консультативна та інша підтримка; наявність письмового зареєстрованого договору. Здійснено порівняння договору комерційної концесії з ліцензійним договором і договором про спільну діяльність та виділено їх відмінності.

Ключові слова: франчайзинг, комерційна концесія, франшиза, ліцензія, спільна діяльність.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 14.

Цеслів Анна Степанівна – асистент, кафедра теоретичної та прикладної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: tsestiv@rambler.ru

УДК 334.75

UDC 334.75

Цеслів А. С. Коммерческая концессия и смежные договоры: сравнительный аспект

Франчайзинг считается одной из самых эффективных форм организации бизнеса в мире, однако в украинском законодательстве не существует такого понятия. Вместо этого используется термин «коммерческая концессия». В научной литературе нет единого мнения относительно соответствия этих гражданско-правовых сделок. Поэтому целью статьи является выявление уровня соотношения понятий «франчайзинг» и «коммерческая концессия», а также сравнение таких соглашений с смежными договорами. В статье подробно проанализированы термины «франчайзинг» и «коммерческая концессия», рассмотрены основные законодательные документы, регламентирующие данный вид гражданско-правовых отношений и выделены факторы, тормозящие развитие таких отношений. Установлено, что в украинском законодательстве эти понятия равнозначны. Были выделены основные компоненты, на которых базируется франчайзинг, это: передача коммерческого опыта и (или) прав на пользование объектами интеллектуальной собственности; двусторонность отношений; юридическая, финансовая и административная самостоятельность сторон; платность; консультативная и другая поддержка, наличие письменного зарегистрированного договора. Были сравнены договоры коммерческой концессии с лицензионным и договором о совместной деятельности и выделены их отличия.

Ключевые слова: франчайзинг, коммерческая концессия, франшиза, лицензия, совместная деятельность.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 14.

Цеслів Анна Степанівна – асистент, кафедра теоретичної та прикладної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: tsestiv@rambler.ru

Tsestiv A. S. Commercial Concession and Adjacent Agreements: Comparative Aspect

Franchise is considered to be one of the most efficient forms of organisation of business in the world, however, there is no such a notion in Ukrainian legislation. Instead, the term «commercial concession» is used. There is no common opinion in scientific literature regarding correspondence of these civil and legal transactions. That is why, the goal of the article is to reveal the level of correlation of «franchise» and «commercial concession» notions and comparison of these agreements with adjacent agreements. The article analyses «franchise» and «commercial concession» terms, considers main legislative documents that regulate this type of civil and legal relations and marks out factors that hinder development of these relations. The article establishes that these notions are equivalent in the Ukrainian legislation. It specifies main components, on which franchise is based: transfer of commercial experience and (or) rights to use objects of intellectual property; two-way relationship; legal, financial and administrative independence of the parties; payment; consultancy and other support; and availability of a written registered agreement. It compares agreements of commercial concession with licence ones and agreements on joint activity, and marks out their differences.

Key words: franchise, commercial concession, licence, joint activity.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 14.

Tsestiv Anna S. – Assistant, Department of the Theoretical and Applied Economics, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: tsestiv@rambler.ru